Työ- ja elinkeinoministeriö 9.10.2018

Eduskunta/valtiovarainvaliokunta/työ- ja elinkeinojaosto

Asia: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Toimenpiteitä työvoiman kohtaanto-ongelman ratkaisemiseksi

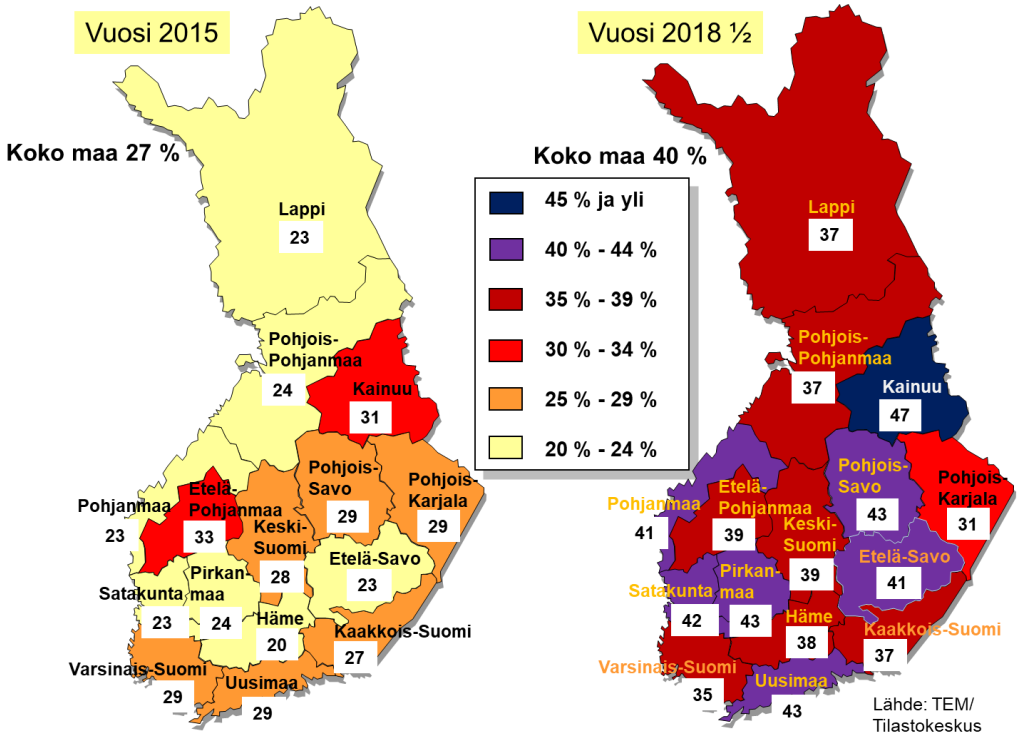
Työllisyystilanne

Työvoiman saatavuusongelmat ovat olleet voimakkaassa kasvussa viimeisten kahden vuoden aikana. Uusimpien selvitysten mukaan jo yli 40 prosenttia työvoimaa hakeneista toimipaikoista on kokenut vaikeuksia löytää sopivaa työvoimaa avoinna olleeseen työtehtävään. Rekrytointiongelmat kasvoivat huomattavasti vuodesta 2016 vuoteen 2017. Vuonna 2017 työpaikkojen täyttämiseen liittyviä ongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus oli 37 %. Osuus kasvoi yhdeksällä prosenttiyksiköllä edellisvuoteen nähden ja oli korkeampi kuin kertaakaan vuoden 2009 jälkeen.

Työvoiman saatavuus on vaikeutunut kaikkialla Suomessa. Kainuussa lähestytään jo tilannetta, että puolella työvoimaa hakeneista on vaikeuksia rekrytoinneissaan. Rekrytointivaikeudet ovat olleet Suomen keskimääräistä tasoa yleisempiä myös Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Pohjois-Savossa.

Viimeaikainen työllisten määrän kehitys on vaihdellut toimialoittain. Parasta työllisyyskehitys on muutaman viime vuoden aikana ollut muun hallinto- ja tukipalvelutoiminnan alalla ja rakentamisessa. Näillä aloilla työllisten määrän taso on noussut yli 15 prosentilla vuoden 2015 alun tilanteesta. Muun hallinto- ja tukipalvelun aloja ovat vuokraus- ja leasing -toiminta, työnvälitystoiminta, matkanjärjestäjien toiminta, turvallisuus- ja vartiointipalvelut sekä hallinto- ja tukipalvelut liike-elämälle. Muutosta toimialojen työllisyyskehityksessä tapahtuu koko ajan. Vuoden 2017 alusta lähtien työllisyys on lisääntynyt parhaiten. koneiden ja laitteiden huollossa, arkkitehti ja insinööripalveluissa, moottoriajoneuvojen kaupassa, hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa sekä informaatio- ja viestintäalalla. Rakennusalalla on edelleen positiivista työllisyyskehitystä, mutta alan työllisyys enää kasva suuresti. Rekrytointiongelmat ovat olleet yleisimpiä informaatio- ja viestintäalalla, majoitus- ja ravitsemisalalla sekä rakennusalalla. Harvinaisempia ongelmat ovat olleet julkisissa ja muissa palveluissa sekä kaupan alalla. Eri alojen rekrytointiongelmien kokeminen on yhteydessä alan työvoiman kysynnän muutoksiin.

Kuva 1. Työvoiman saatavuusongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus ELY-alueittain

Toimenpiteitä

Osaavan työvoiman saatavuus ei saa muodostua taloudellisen kasvun ja tuottavuuden paranemisen esteeksi. Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä on kyettävä nostamaan koulutus- ja osaamistasoa ja saatava käyttöön koko työvoima, maahanmuuttajat, työvoiman ulkopuolella olevat ja työttömät. Hallitus on käynnistänyt työttömien aktivointiin ja työttömyysturvaan liittyviä toimenpiteitä, eri koulutusasteita koskevia uudistuksia ja uudistanut ammatillisen koulutuksen rakenteen, rahoituksen ja ohjausjärjestelmän. Tulevilla kasvupalveluilla edistetään osaavan työvoiman saatavuutta. Tavoitteena on helpottaa nopealla aikavälillä osaavan työvoiman saatavuutta alueellisesti ja toimialoittain kohtaantohaasteiden ratkaisemiseksi sekä samanaikaisesti vahvistaa kasvupalvelumarkkinoita.

Yritysten työvoimatarpeeseen vastaamisessa tarvitaan useita erilaisia työ- ja elinkeinopolitiikkaa integroivia toimenpiteitä sekä ratkaisuja, jotka liittyvät mm. rekrytointipalveluihin, työvoiman liikkumiseen, osaamiseen, kansainvälisten osaajien hyödyntämiseen, työkykyyn ja kannustinloukkuihin. Yrityskäynnit ovat tärkeä osa TE-toimistojen palvelua. Yrityskäyntien yhteydessä löytyy usein piilotyöpaikkoja ja koulutustarpeita. Viestintä on keskeisessä roolissa TE-palvelujen markkinoinnissa yrityksille. Tuore yrittäjyyden edistämisen strateginen toimenpideohjelma nostaa keskiöön työpaikkoja eniten synnyttävät pk-yritykset. Raportin ehdotukset keskittyvät mm. työllistämistä ja kasvua tukevien työmarkkinoiden luomiseen, poikkihallinnollisuuden vahvistamiseen sekä strategian toteutukseen pitkäjänteisesti, yli hallituskausien. On oleellista, että aiemmat

ja parhaillaan käynnissä olevat onnistuneet mallit ja toimintatavat levitetään sekä turvataan toiminnan loppuunsaattaminen.

- Toteutetaan toimenpiteitä, joilla samanaikaisesti kehitetään kasvupalvelumarkkinoita ja parannetaan kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa. Toimenpiteiden keskiössä ovat palvelujen sisällöllinen uudistaminen, palvelumarkkinoiden syntymisen edistäminen, tulosperusteisuus sekä palvelu- ja hankintaosaamisen lisääminen. Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen huomioidaan keskeisenä painotuksena tulevien **kasvupalvelupilottien** sisällöissä.

- Jatketaan kasvupaketin osaavan työvoiman saatavuutta tukevien keskeneräisten toimenpiteiden toteutusta, mm. hyödynnetään Lounais-Suomen positiivisiin rakennemuutoksiin kehiteltyä **Siltasopimus**-toimintamallia soveltuvin osin myös muilla toimialoilla ja alueilla. Parhaillaan käydään neuvotteluja siltasopimusmallin laajentamisesta Kainuuseen, Pohjois-Savoon ja Pirkanmaalle. Lisäksi panostetaan nopeasti toteutettaviin alueellisiin seutukaupunkien osaavan työvoiman saatavuutta tukeviin hankkeisiin, joiden rahoitukseen myös alueen kunnat ja yritykset osaltaan sitoutuvat.

- **Kasvuyritysten työllisyysohjelman** tavoitteena on tukea kasvuyritysten liiketoimintaa ja kilpailukykyä osaavan työvoiman tarjonnalla ja samalla purkaa työttömyyttä. Tavoitteena on saada yritykset tunnistamaan työttömänä olevan osaavan työvoiman mahdollisuudet vahvana kilpailukykytekijänä omalle yritystoiminnalleen. Kasvuyritysten työllisyysohjelmaan on koottu kasvuyrityksiä ja työttömiä osaajia yhdistäviä palveluita ja toimintamalleja. Merkittävää kasvupalveluihin valmistavaa ja kohtaanto-ongelmaan vastaavaa toimintaa on käynnistynyt useilla alueilla ja toimialoilla, mm. Pirkanmaan Kasvubuusti-hanke ja Satakunnan Robocoast-rekry-hanke ohjelmisto- ja robotiikka-alan osaajapulaan vastaaminen.

- Kehitetään edelleen **nopeita osaamisen päivittämisen työkaluja**, kuten FEC-koulutuksia, RekryKoulutuksia ja muita työnantajien tarpeisiin räätälöityjä koulutusmalleja. Kokeillaan myös osaajapoolin syntymiseen tähtääviä koulutusmalleja, joilla voidaan vastata samanaikaisesti usean saman alan työnantajan tarpeisiin esimerkiksi rakennemuutostilanteessa. Lisäksi erityisesti metalli-, rakennus- ja palvelualan tarpeisiin kehitetään työelämälähtöisiä koulutusmalleja tulosperusteisesti yhteistyössä henkilöstöpalveluyritysten kanssa.

- Matkailun kehittäminen on yksi hallituksen kärkihankkeista. Tavoitteena on varmistaa, että osaavan työvoiman saaminen ei muodostu yritysten kasvun pullonkaulaksi. Matkailun kohtaannon toimenpideohjelmaa toteutetaan **Matkailudiili** –hankkeella, jonka tavoitteena on turvata matkailun kohtaantohaasteeseen vastaaminen ja matkailualan palvelulupauksen lunastaminen osana Matkailu 4.0 kärkihanketta.

- Tehostetaan työn ja työvoiman liikkuvuutta sekä paikkariippumattoman työn edistämistä tukevia toimenpiteitä mm. osana **EURES**in ja **Talent Boost**in kautta tapahtuvaa kansainvälisten osaajien houkuttelua yritysten kasvun tueksi. Käynnistymässä on valtakunnallinen hanke kansainvälisten osaajien rekrytointien tehostamiseksi keskusseuduilla yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

- Valmistellaan uusia toimenpiteitä kohtaannon tehostamiseksi, liikkuvuuden ja monipaikkaisuuden edistämiseksi sekä **positiivisiin ja negatiivisiin rakennemuutoksiin** vastaamiseksi ennakoivaa muutosturvaa hyödyntäen. Tunnistetaan eri alueiden kasvun tukemiseksi toisaalta ne toimialat ja yritykset, jotka luovuttavat työvoimaa ja toisaalta ne, jotka kaipaavat uutta osaavaa työvoimaa kasvunsa tueksi. Valmistelussa hyödynnetään parhaillaan käynnissä olevia VN-TEAS-hankkeita erityisesti koskien *Alueellisen liikkuvuuden ja monipaikkaisuuden mahdollisuudet ja seuraukset* –hanketta ja *Työvoiman ammatillinen liikkuvuus ja saatavuusongelmien ratkaisut* –hanketta.